

DOI 10.37491/UNZ.112.1
УДК 347.157:616-089.843

Галина АНІКІНА¹

ДИТИНА ЯК СУБ'ЄКТ ПРАВОВІДНОСИН У СФЕРІ ТРАНСПЛАНТАЦІЇ ОРГАНІВ

Метою дослідження є комплексний аналіз особливостей правового регулювання трансплантації органів за участю дітей, зокрема визначення їхнього правового статусу як реципієнтів і донорів, а також дослідження етичних і правових проблем, що виникають у цій сфері. Розглянуто нормативне визначення поняття «дитина» в різних правових актах, проаналізовано принцип пріоритету найкращих інтересів дитини як базову засаду регулювання медичних правовідносин. Встановлено, що трансплантація органів за участю дітей є складним багатовимірним правовим інститутом, який поєднує медичні, етичні та юридичні аспекти та потребує особливо виваженого нормативного регулювання. З'ясовано, що у випадку, коли дитина виступає реципієнтом, законодавство передбачає її пріоритетне право на отримання донорських органів, а також обов'язковість надання інформованої згоди батьками або іншими законними представниками, за винятком невідкладних станів, що загрожують життю. Встановлено, що законодавством України встановлено заборону на прижиттєве донорство органів, за винятком донорства гемопоетичних стовбурових клітин у чітко визначених законом випадках і за наявності суворих умов. Такий підхід є виправданим, з огляду на необхідність максимального захисту життя і здоров'я дитини. Особливу увагу приділено етичним викликам сучасної трансплантології, зокрема практиці народження дітей з

¹ кандидатка юридичних наук, доцентка, професорка кафедри приватного права, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, galinaanikina07@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-7482-019X>.

метою подальшого донорства. Обґрунтовано, що подібна практика суперечить принципу поваги до гідності дитини та не може вважатися допустимою, з позицій сучасного права і біоетики. Досліджено особливості посмертного донорства за участю дітей. Виявлено наявність прогалин у правовому регулюванні, зокрема щодо заборони вилучення анатомічних матеріалів у дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, а також осіб із невідновленою ідентичністю. Запропоновано запровадження спеціального правового механізму, який би передбачав можливість надання згоди на посмертне донорство дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, уповноваженим органом опіки та піклування. Це дозволить досягти балансу між необхідністю захисту прав вразливих категорій дітей і забезпеченням суспільної потреби в розвитку трансплантології як ефективного засобу збереження життя і здоров'я людини.

Ключові слова: дитина, дитина як учасник правовідносин, неповнолітня особа, право на охорону здоров'я, трансплантація органів, цивільна дієздатність, найкращі інтереси дитини, законні представники.

Постановка проблеми. Трансплантологія є однією з найпрогресивніших галузей медичної науки, що активно розвивається. За оцінками експертів, у майбутньому понад половина хірургічних втручань під час лікування різноманітних патологічних станів та захворювань буде пов'язана з трансплантацією органів, тканин або клітин. Щороку в Україні близько 5 000 людей потребують пересадки органів. Для них ця операція — єдиний шанс на життя. Стрімкий розвиток трансплантології як галузі медицини одночасно вимагає належного правового забезпечення. Особливої уваги потребує участь у таких правовідносинах окремих категорій фізичних осіб, зокрема дітей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальні та спеціальні аспекти реалізації та захисту права людини, зокрема дитини, на медичну допомогу були предметом наукових досліджень А. А. Герц, Ф. В. Дахно, К. В. Ільющенко, С. Б. Булеци, А. Є. Дзюби, О. В. Дроздової, Н. В. Федорченко, Г. А. Миронової, О. С. Мостовенко, Н. М. Опольська, І. Р. Пташник, С. О. Сліпченко, І. Я. Сенюти, О. І. Смотрової, Р. О. Стефанчука та інших учених. Окремі аспекти участі дитини у правовідносинах із трансплантацією органів розглядали у своїх працях Ж. С. Баумова, М. С. Брюховецька, О. В. Гринюк, Ю. Я. Зборівський, В. І. Пішта. Водночас на сучасному етапі залишається низка невирішених теоретичних і практичних питань, що стосуються правового регулювання участі дитини у правовідносинах, пов'язаних із трансплантацією органів, як складової сфери надання медичної допомоги в Україні.

Формулювання мети. Метою статті є комплексний аналіз особливостей правового регулювання трансплантації органів за участю дітей.

Відповідно до Конвенції ООН про права дитини, дитиною є кожна людська істота, яка не досягла 18-річного віку [1]. У Сімейному кодексі України відсутнє визначення терміна «дитина», однак зазначається, що правовий статус дитини має особа до досягнення нею повноліття (ч. 1 ст. 6 Сімейного кодексу України) [2]. Водночас Цивільний кодекс України також не містить прямого визначення поняття «дитина», натомість підхід до розмежування правового статусу особи здійснюється через категорію цивільної дієздатності. Згідно зі статтею 34 Цивільного кодексу України, повна цивільна дієздатність настає з досягнення особою повноліття, тобто 18 років [3]. У Законі України «Про громадянство України» [4] термін «дитина» визначається як особа віком до 18 років.

Отже, як міжнародні, так і національні нормативно-правові акти встановлюють єдиний віковий критерій визначення дитини — до 18 років. Досягнення цього віку є юридично значущим фактом, з яким пов'язується припинення статусу дитини та набуття повної цивільної дієздатності.

Багатовимірність участі дітей у правовідносинах зумовлена поєднанням соціальних, економічних, морально-етичних і юридичних чинників, які впливають на становище дитини як особливого суб'єкта правовідносин [5, с. 4]. Діти є вразливою категорією суб'єктів права, адже через свій вік вони не можуть у повному обсязі приймати самостійні рішення і усвідомлювати значення медичних втручань для їхнього організму. Як зазначено у Декларації прав дитини «дитина внаслідок її фізичної і розумової незрілості потребує спеціальної охорони і піклування, зокрема належного правового захисту, до і після народження» (Преамбула) [6]. Ч. 1 ст. 3 Конвенції про права дитини, передбачає принцип пріоритету найкращих інтересів дитини, який має визначальний характер при регулюванні будь-яких правовідносин за її участю [1]. Відповідно до ст. 6 Основ законодавства України про охорону здоров'я кожна дитина наділена невід'ємним правом на охорону здоров'я [7]. Водночас згідно з частиною другою ст. 150 Сімейного кодексу України до змісту батьківських обов'язків у сфері виховання належить, зокрема, піклування про стан здоров'я дитини [2].

Таким чином, нормативне регулювання в Україні, а також міжнародні акти, підкреслюють обов'язок держави і батьків забезпечувати належні умови для розвитку дитини, зокрема її здоров'я. При цьому ключова роль у реалізації прав дитини, особливо у сфері медичних втручань, належить батькам або законним представникам, які повинні діяти в найкращих інтересах дитини.

Гарантування належного правового регулювання прав та інтересів дитини є одним із пріоритетних завдань і у сфері трансплантації органів.

У сфері трансплантації цей принцип трансформується у низку спеціальних гарантій. Зокрема, дитина як реципієнт користується пріоритетним правом на отримання донорських органів. Такий підхід обґрунтовується необхідністю забезпечення максимально ефективного використання трансплантата, з огляду на тривалість потенційного життя реципієнта, а також підвищеними ризиками для здоров'я дітей у разі відсутності своєчасної трансплантації.

Особливістю здійснення трансплантації у випадку, коли реципієнтом є малолітня дитина, є обов'язковість отримання згоди її об'єктивно поінформованих батьків або інших законних представників. У разі, якщо реципієнтом виступає неповнолітня особа, відповідне медичне втручання також проводиться за згодою зазначених об'єктивно поінформованих осіб (ч. 4 ст. 13 Закону України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людини») [8].

Водночас законодавством передбачено виняток із загального правила щодо обов'язковості отримання згоди: відповідно до ч. 5 ст. 13 зазначеного Закону, медична допомога із застосуванням трансплантації може надаватися без згоди реципієнта, його батьків або інших законних представників у разі наявності невідкладного стану, що становить пряму та неминучу загрозу його життю.

У разі відмови батьків або інших законних представників від надання малолітній дитині медичної допомоги із застосуванням трансплантації, повноваження щодо прийняття рішення про надання згоди або відмову в її проведенні покладаються на орган опіки та піклування. При цьому рішення такого органу може бути оскаржене в судовому порядку, який виступає остаточною інстанцією (ч. 7 ст. 13 зазначеного Закону) [8].

Одним із найбільш яскравих прикладів трансплантації органів у випадку, коли реципієнтом є дитина, є операція, проведена 12 січня 2022 р. у місті Львові на базі міської дитячої лікарні Першого територіального медичного об'єднання. У ході цього медичного втручання було здійснено трансплантацію печінки однорічному пацієнтові з Прикарпатського регіону, донором для якого став 44-річний мешканець Вінниці. Значущість цього клінічного випадку полягає в тому, що він став першим в Україні прикладом трансплантації печінки від посмертного донора дитині такого раннього віку, що засвідчує поступальний розвиток національної системи трансплантології [9].

Таким чином, у сфері трансплантації принцип захисту прав дитини набуває особливого значення та конкретизується через надання дітям пріоритету в доступі до донорських органів. Національна медицина демонструє можливість проведення складних операцій навіть для наймолодших пацієнтів. Основним правилом є обов'язковість інформованої згоди батьків або законних представників, що відображає необхідність захисту прав осіб до набуття ними повної цивільної дієздатності.

Щодо можливості виступати донором у правовідносинах з трансплантації, законодавство України встановлює пряму заборону на залучення неповнолітніх осіб до прижиттєвого донорства органів.

Відповідно до ч. 3 ст. 1 Умов вилучення анатомічних матеріалів у живого донора, затверджених Наказом Міністерства охорони здоров'я України 07 червня 2022 р. № 968, живим донором анатомічних матеріалів може бути лише повнолітня дієздатна фізична особа, яка добровільно надала згоду на вилучення в неї анатомічних матеріалів для трансплантації [10]. Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 14 Закону України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людини» прижиттєвим донором анатомічних матеріалів може бути лише повнолітня дієздатна фізична

особа, крім випадку, передбаченого цим Законом [8]. Зазначений підхід узгоджується з Керівними принципами Всесвітньої організації охорони здоров'я щодо трансплантації людських клітин, тканин і органів, у яких наголошується, що вилучення органів у живого донора, який не досяг повноліття, не допускається, за винятком окремих випадків, прямо передбачених національним законодавством. При цьому підкреслюється необхідність запровадження спеціальних гарантій захисту неповнолітніх, а також, за можливості, отримання їхньої згоди до початку процедури вилучення органа [11]. Повна заборона трансплантації анатомічних матеріалів від неповнолітніх донорів встановлена в низці держав світу, зокрема: в Алжирі, більшості штатів Австралії, Білорусі, Болівії, Буркіна-Фасо, канадських провінціях Манітоба та Онтаріо, Колумбії, Коста-Ріці, Фінляндії, Німеччині, Греції, Ісландії, Індії, Лівані, Мексиці, Нідерландах, Панамі, Польщі, Португалії, Словаччині, Словенії, Південно-Африканській Республіці, Іспанії, Шрі-Ланці, Тунісі та Зімбабве [12, с. 32]. Водночас у низці штатів США та Канаді дозволена трансплантація органів від неповнолітніх осіб [13; 14]. У Швеції та Норвегії така процедура додатково потребує погодження з Міністерством охорони здоров'я [12, с. 33].

На нашу думку, заборона вилучення органів в неповнолітніх, закріплена в українському законодавстві, є логічним продовженням принципу забезпечення найкращих інтересів дитини, оскільки будь-яке медичне втручання, пов'язане з донорством органів, потенційно становить ризики для стану здоров'я та нормального розвитку.

Законодавство передбачає винятковий випадок, за якого особа, яка не досягла 18-річного віку, може бути залучена як живий донор гемопоетичних стовбурових клітин. Умови вилучення зазначених анатомічних матеріалів у неповнолітніх осіб чітко викладені у ст. 14 Закону України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині» [8].

Однією з таких умов є те, що реципієнт повинен бути повнорідним братом або повнорідною сестрою, матір'ю, батьком донора. Вперше в Україні донором кісткового мозку для двомісячного Максима став його 4-річний брат Євген. У відділенні трансплантації кісткового мозку Національної дитячої спеціалізованої лікарні «Охматдит» Максиму провели рятівну пересадку. І наразі він є наймолодшим пацієнтом в Україні, якому провели трансплантацію кісткового мозку [15].

Ще однією важливою умовою залучення неповнолітніх до донорства гемопоетичних стовбурових клітин є отримання належної згоди на проведення відповідної процедури. Зокрема, у разі вилучення гемопоетичних стовбурових клітин в особи, яка не досягла 14-річного віку, письмова згода на таке вилучення надається її батьками або іншими законними представниками.

У науковій літературі справедливо звертається увага на те, що законодавство не конкретизує коло осіб, які охоплюються поняттям «інші законні представники». Підтримуємо висловлену в доктрині позицію щодо необхідності уніфікації понятійного апарату, що застосовується у сфері здійснення особистих немайнових прав та вчинення правочинів, шляхом чіткого нормативного визначення поняття «законний представник» [16, с. 122].

Отже, законодавство України дозволяє залучення неповнолітніх до донорства гемопоетичних стовбурових клітин лише у виняткових випадках за суворо визначеними умовами, що підтверджується успішною практикою трансплантації між близькими родичами в Україні. Доцільним є вдосконалення законодавчого регулювання шляхом конкретизації суб'єктів, уповноважених надавати згоду на вилучення гемопоетичних стовбурових клітин у неповнолітніх осіб.

Однією з найбільш гострих морально-етичних питань є практика народження дітей із заздальгідь визначеною метою — стати донором для близького родича. Такий підхід ставить під сумнів межі допустимого втручання у природу людського життя та актуалізує питання про баланс між цінністю життя однієї дитини і правами іншої. У світі зафіксовані випадки, коли батьки свідомо приймають рішення про народження дитини як потенційного донора, як правило, для когось із членів сім'ї. Наприклад, Адам Неш народився у США близько 20 років тому з метою стати донором для своєї сестри, хворої на анемію Фанконі — рідкісне смертельне генетичне захворювання. Його вважають першим у світі «братом-рятівником» [12]. В Індії дівчинку Кав'я Соланкі батьки народили в жовтні 2018 року, а в березні, коли їй було 18 місяців, у неї взяли кістковий мозок і пересадили Абхіджиті, її семирічному братові [17].

Ці історії порушили питання етики у використанні технологій для народження дитини лише заради того, щоб врятувати або вилікувати іншу людину. З одного боку, такий підхід можна розглядати як акт альтруїзму та турботи про життя близьких, що об'єктивно рятує життя важкохворих дітей і може бути виправданим у критичних ситуаціях, коли інших варіантів лікування немає. З іншого боку, він ставить під сумнів фундаментальні права самої дитини. Це створює етичну дилему: чи має життя однієї дитини перевагу над правами іншої, і чи можна вважати морально допустимим планувати появу на світ людини лише заради користі іншому? Ст. 1 Загальної декларації про права людини проголошує, що всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах [18]. Згідно зі ст. 2 Конвенції про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини: «Інтереси та благополуччя окремої людини превалюють над виключними інтересами всього суспільства або науки» [19]. Відповідно до ст. 2 Загальної декларації про геном людини та права людини: «Кожна людина має право на повагу до своєї гідності та своїх прав незалежно від її генетичних характеристик. Ця гідність є невід'ємною і означає, що особистість людини не може зводитися до її генетичних характеристик та потребує поваги до її унікальності й неповторності» [20].

Таким чином, міжнародно-правові акти наголошують, що кожна людина від народження має рівну гідність і права, а її цінність не може визначатися генетичними характеристиками чи користю для інших.

Вважаємо, що народження дитини лише з метою використання її як донора є етично неприпустимим. Заздальгідь неможливо гарантувати її здоров'я або потребу в медичному втручанні її самої. Народження дитини повинно бути усвідомленим рішенням батьків, спрямованим на забезпечення її повноцінного та щасливого життя, а не на задоволення потреб інших осіб.

Однією з найскладніших тем сучасної медицини є вилучення органів дитини після смерті. Вона поєднує глибокі етичні питання. Рішення про вилучення органів завжди приймається в умовах трагедії, коли родина стикається з втратою, але водночас має можливість врятувати інші життя.

Посмертне донорство за участю дітей допускається за умови дотримання суворих правових процедур, включаючи встановлення факту смерті та отримання згоди законних представників. У таких випадках дитина може виступати донором як для інших дітей, так і для дорослих реципієнтів, що обумовлено медичними показниками та потребами системи охорони здоров'я. Попри етичну чутливість цього питання, така практика в Україні є досить поширеною.

Одним із наймолодших донорів став 4-річний хлопчик, батьки якого надали згоду на посмертне донорство серця та інших органів 10 липня 2023 р. Смерть мозку в пацієнта настала внаслідок крововиливу, спричиненого аневризмою, при якій медичні заходи не могли забезпечити його порятунок, повідомляють в Українському центрі трансплант-координації [21].

Зовсім нещодавно, у 2025 році, лікарня «Охматдит» вперше отримала дозвіл на вилучення органів від померлої дитини. До закладу була доставлена 4-річна дівчинка з Житомирської області, у якої 10 липня констатували смерть головного мозку. Завдяки спільній роботі медичного персоналу та психологів вперше було отримано згоду батьків на посмертне донорство. Після підтвердження згоди родини лікарі та координатори трансплантації організували серію термінових операцій, які проводилися в нічний час під умовами повітряної тривоги [22].

Вилучення органів дитини після смерті — це не лише медична процедура, а й складний моральний вибір. Законодавство та міжнародні стандарти створені для того, щоб забезпечити максимальний захист дитини та її родини, водночас відкриваючи можливість врятувати інші життя.

Кожен такий випадок потребує індивідуального підходу, поваги та людяності — як з боку медиків, так і з боку суспільства.

Відповідно до п. 3 ч. 11 ст. 16 Закону України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині»: «У разі смерті особи віком до 18 років згода на вилучення анатомічних матеріалів з тіла цієї особи для трансплантації та/або виготовлення біоімплантатів може бути надана батьками або іншими законними представниками цієї особи» [8]. У зв'язку з цим, виникає питання, зокрема, щодо законодавчо встановленої заборони на вилучення анатомічних матеріалів для трансплантації та/або виготовлення біоімплантатів у померлих осіб, які належать до категорій дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, а також осіб із невстановленою ідентичністю. У цьому аспекті потребує вирішення питання про можливість вилучення органів у зазначених осіб після їх смерті та визначення суб'єкта, уповноваженого на надання згоди на таке вилучення [23, с. 89].

На нашу думку, посмертне вилучення органів в зазначених осіб може бути виправданою лише за умови встановлення посиленого контролю та чітких процедурних гарантій, покликаних мінімізувати ризики зловживань. У випадках, коли йдеться про дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, доцільним є запровадження спеціального правового

механізму, який би передбачав можливість надання згоди уповноваженим органом опіки та піклування. Вважаємо, що рішення про надання згоди на посмертне донорство повинно ухвалюватися колегіально за участю представників органу опіки та піклування, медичних працівників і незалежних фахівців у сфері захисту прав дитини. Доцільним також є законодавче визначення строків, порядку прийняття такого рішення та обов'язкової перевірки відсутності конфлікту інтересів у всіх залучених осіб. Додатковою гарантією захисту прав дитини може стати запровадження судового контролю або обов'язкового погодження відповідного рішення судом у кожному конкретному випадку. Це сприятиме забезпеченню прозорості процедури, дотриманню найкращих інтересів дитини та запобіганню можливим порушенням в зазначеній сфері суспільних відносин.

Висновки. Таким чином, чинне нормативно-правове регулювання в Україні, як і положення міжнародних актів, акцентують увагу на обов'язку держави та батьків забезпечувати належні умови для всебічного розвитку дитини, зокрема щодо охорони її здоров'я. При цьому визначальна роль у реалізації прав дитини, передусім у сфері медичних втручань, належить батькам або іншим законним представникам, які зобов'язані діяти лише в найкращих інтересах дитини.

У сфері трансплантології принцип забезпечення та захисту прав дитини набуває особливого значення і конкретизується через надання дітям пріоритетного доступу до донорських органів у випадках медичної необхідності. Практика національної системи охорони здоров'я підтверджує можливість проведення високотехнологічних і складних оперативних втручань навіть у пацієнтів раннього дитячого віку. Базовою умовою здійснення таких медичних втручань залишається обов'язковість отримання інформованої згоди батьків або законних представників, що відображає загальну спрямованість правового регулювання на посилений захист осіб, які не набули повної цивільної дієздатності.

Законодавство України передбачає можливість залучення неповнолітніх осіб до донорства гемопоетичних стовбурових клітин лише у виняткових випадках та за суворо визначених умов, що підтверджується наявною успішною практикою трансплантації між близькими родичами в Україні. Такий підхід свідчить про обмежувальний, але водночас функціональний характер правового регулювання в зазначеній сфері.

Водночас вважаємо, що народження дитини лише з метою використання її як донора є етично неприпустимим, оскільки на момент прийняття такого рішення об'єктивно неможливо гарантувати ані стан її здоров'я, ані фактичну потребу у відповідних медичних втручаннях у майбутньому. Народження дитини має ґрунтуватися на усвідомленому та відповідальному рішенні батьків, спрямованому на забезпечення її повноцінного життя, розвитку та добробуту, а не на інструменталізації її біологічної ролі в інтересах інших осіб.

Посмертне донорство за участю дітей допускається лише за умови суворого дотримання встановлених правових процедур, що включають конс-

татацію факту смерті та отримання згоди законних представників. Водночас вилучення органів у дитини після смерті є не лише медичною процедурою, а й складним морально-етичним вибором, який здійснюється в умовах глибокої психологічної травми для родини. Чинне законодавство та міжнародні стандарти спрямовані на забезпечення максимально можливого захисту дитини та її близьких, одночасно створюючи правові передумови для порятунку життя інших пацієнтів.

На нашу думку, у випадках, що стосуються дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, доцільним є запровадження спеціального правового механізму, який передбачав би можливість надання згоди на посмертне донорство уповноваженими органами опіки та піклування. Ефективність такої моделі можлива лише за умови запровадження посиленого контролю, чітко визначених процедурних гарантій та дієвих запобіжників, спрямованих на мінімізацію ризиків зловживань і забезпечення належного захисту прав вразливих категорій осіб.

Подальші наукові дослідження у сфері правового регулювання трансплантації органів за участю дітей доцільно спрямувати на комплексний аналіз механізмів реалізації принципу найкращих інтересів дитини в трансплантаційних правовідносинах. Особливої уваги потребує вивчення зарубіжного досвіду правового регулювання прижиттєвого та посмертного донорства за участю неповнолітніх осіб, а також можливостей імплементації окремих позитивних практик у національне законодавство. Окремого наукового опрацювання потребують питання правового та етичного регулювання використання репродуктивних технологій для народження дітей, які потенційно можуть виступати донорами для членів сім'ї, а також проблематика забезпечення балансу між інтересами реципієнта та правами дитини-донора.

Список використаних джерел

1. Конвенція ООН про права дитини від 20.11.1989 р. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://t.ly/BsYL4>.
2. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947–III. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://t.ly/fVU8f>.
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435–IV. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://t.ly/1ZTTZ>.
4. Про громадянство України. Закон України від 18.01.2001 р. № 2235–III. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://t.ly/JmZIO>.
5. Опольська Н. М. Права дитини в Україні. 2-ге вид. Вінниця : ВНАУ, 2019. 289 с.
6. Декларація прав дитини : прийн. резолюцією 1386 (XIV) Ген. Асамблеї ООН від 20.11.1959 р. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://t.ly/thelB>.
7. Основи законодавства України про охорону здоров'я. Закон України від 24.07.2020 р. № 2801–XII. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://t.ly/RDMiT>.
8. Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині. Закон України від 17.05.2018 р. № 2427–VIII. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://t.ly/kef8q>.

9. Баландюх О. Вперше в Україні львівські трансплантологи пересадили дитині печінку померлого донора (19.01.2022; 10:41). *ZAXID.NET*. URL: <https://t.ly/gnDDC>.
10. Про затвердження Умов вилучення анатомічних матеріалів у живого донора та Переліку анатомічних матеріалів, дозволених до вилучення у живого донора (у тому числі анатомічних матеріалів, здатних до регенерації (самовідтворення)). Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 07.06.2022 р. № 968. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://t.ly/uKp7X>.
11. Human organ and tissue transplantation (21.05.2010). *World Health Organization*. URL: <https://t.ly/765BD>.
12. Піштя В. І. Правові аспекти трансплантації анатомічних матеріалів від неповнолітнього донора. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2020. Т. 31 (70), № 5. С. 31–35. <https://doi.org/10.32838/TNU-2707-0581/2020.5/06>.
13. Chasan A. Organ donation age lowered to 16 in New York, a laggard behind other states (18.08.2016). *WPIX-TV (PIX11)*. URL: <https://t.ly/Duped>.
14. Uniform Human Tissue Donation Act. *Uniform Law Conference of Canada*. URL: <https://t.ly/EbVvN>.
15. В Україні вперше пересадили кістковий мозок двомісячній дитині (20.07.2023). *Український центр трансплант-координації*. URL: https://t.ly/uN_hI.
16. Зборівський Ю. Я. Цивільно-правове регулювання трансплантації анатомічних матеріалів людини. Дис. ... д-ра філос. : 081 Право. Львів, 2023. 211 арк. *Львівський національний університет імені Леоніда Франка*. URL: <https://t.ly/bjaB9>.
17. Народжена, щоб стати донором: чи етично робити «дітей-рятівників» (29.10.2020). *BBC*. URL: <https://t.ly/oUNTj>.
18. Universal Declaration of Human Rights, 10 December 1948. *United Nations*. URL: <https://t.ly/Nv8QB>.
19. Convention for the Protection of Human Rights and Dignity of the Human Being with regard to the Application of Biology and Medicine: Convention on Human Rights and Biomedicine (ETS No. 164), Oviedo, 04 April 1997. *Council of Europe*. URL: <https://t.ly/CGJjS>.
20. Universal Declaration on the Human Genome and Human Rights. Adopted by the General Conference of UNESCO at its 29th session, 11 November 1997. *UNESCO*. URL: <https://t.ly/pj49e>.
21. В Україні вперше провели трансплантацію серця 6-річній дівчинці (10.07.2023; 11:48). *Укрінформ*. URL: https://t.ly/T_tCy.
22. Головань Д. В Охматдиті батьки дозволили посмертне донорство дитини. Органи пересадили трьом дітям під обстрілами (13.07.2025; 12:25). *Віледж Україна*. URL: <https://t.ly/dcL8j>.
23. Анікіна Г. В. Правове регулювання посмертного донорства в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. *Університетські наукові записки*. 2018. № 3–4 (67–68). С. 81–92. *Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського*. URL: <https://t.ly/eBiib>.

Halyna ANIKINA

(Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law)

A Child as a Subject of Legal Relations in the Sphere of Organ Transplantation

The article is devoted to the study of organ transplantation involving children, in particular to determining their legal status as recipients and donors, as well as examining the ethical and legal issues arising in this field. The paper analyses the normative definition of the concept of a «child» in various legal acts and examines the principle of the best interests of the child as a fundamental basis for regulating medical legal relations. It is established that organ transplantation involving children constitutes a complex multidimensional legal institution that combines medical, ethical, and legal aspects and therefore requires particularly balanced legal regulation. The study reveals that when a child acts as a recipient, the legislation provides for the child's priority right to receive donor organs, as well as the mandatory requirement of informed consent from parents or other legal representatives, except in emergencies that pose an immediate threat to life. It is established that Ukrainian legislation prohibits living organ donation by minors, except for hematopoietic stem cell donation in cases expressly provided by law and subject to strict legal conditions. Such an approach is justified by the need to ensure the highest level of protection of the child's life and health. Particular attention is paid to the ethical challenges of modern transplantation medicine, including the practice of conceiving children for subsequent donation. It is argued that such a practice contradicts the principle of respect for the dignity of the child and cannot be considered acceptable from the perspective of contemporary law and bioethics. The article also examines the peculiarities of posthumous donation involving children. The study identifies gaps in legal regulation, particularly concerning the prohibition on the removal of anatomical materials from orphans, children deprived of parental care, and unidentified persons. The author proposes the introduction of a special legal mechanism that would allow an authorised guardianship and custody authority to provide consent for posthumous donation involving orphans and children deprived of parental care. Such an approach would contribute to achieving a balance between the protection of the rights of vulnerable categories of children and the public need for the development of transplantation medicine as an effective means of preserving human life and health.

Keywords: *child, child as a subject of legal relations, minor, right to health care, organ transplantation, legal capacity, best interests of the child, legal representatives.*

Надійшла до редакції 08.05.2026

Опублікована онлайн 21.06.2026

Прийнята до друку 20.06.2026

Опублікована 30.08.2026

Декларації

Фінансування. Дослідження виконано без зовнішнього фінансування в рамках наукової теми кафедри приватного права Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова «Актуальні питання правового регулювання здійснення та захисту особистих немайнових і майнових прав суб'єктів приватного права» (номер державної реєстрації 0124U002539).

Конфлікт інтересів. Авторка заявляє про відсутність конфлікту інтересів.

Використання штучного інтелекту. Під час підготовки статті авторка використувала ChatGPT для стилістичного редагування та мовного вдосконалення тексту. Наукова ідея, структура дослідження, аналіз джерел, аргументація та висновки сформульовані авторкою самостійно. Авторка несе повну відповідальність за зміст статті.